

COVID-19

CRIZA COVID-19: PROVOCĂRI PENTRU PIAȚA MUNCII DIN ROMÂNIA

SIMONA ILIE

*L*ucrarea aduce în atenție impactul contextului COVID-19 asupra pieței muncii. Pe baza analizei secundare de date, este schițată o clasificare a ramurilor economice privind riscul de afectare a activității. Riscul mai mare tinde să se adauge altor vulnerabilități ale ocupării pe ramură (nivel salarial mai redus, ocupare pe cont propriu mai extinsă). Protecția ocupării și a veniturilor realizată în spațiul românesc se dovedește rezonantă practicilor europene ale actualului context, dar în risc de a nu răspunde adecvat accentuării sărăciei și inegalității.

Cuvinte-cheie: inegalități piața muncii; politici sociale; COVID-19.

INTRODUCERE

La sfârșitul anului 2019 România privea cu curiozitate știrile care veneau din China, despre localități *închise*, urmare a unui nou tip de virus care afecta populația. La începutul anului 2020, lumea și-a întors brusc privirea spre Italia, unde nordul și apoi sudul țării păreau a nu putea controla extinderea aceluiași virus. Până să înțeleagă bine situația, românii s-au văzut în fața unui val de vești neliniștitoare din Europa și Orientul apropiat, a primelor recomandări de distanțare socială, a primelor cazuri de infectare a populației cu noul virus în spațiul național, ca și a creșterii fluxului de revenire în țară a celor ce munceau în afara granițelor.

La mijlocul lunii martie România se afla în fața primei Ordonanțe Militare din timpuri recente, care impunea distanțarea socială și suspenda activități sociale și economice. La sfârșitul lunii martie toate țările europene erau sub restricții de distanțare socială, mai mult sau mai puțin severe, se monitoriza presiunea asupra sistemului sanitar național și se demaraseră măsuri de contracarare a recesiunii economice care se anunța. Dacă inițial nu păreau să existe motive de rememorare a crizei economice din 2009/2010, la o lună de la accelerarea numărului de îmbolnăviri a devenit evident că actualul context va fi urmat de o recesiune, poate chiar mai severă decât cea din urmă cu un deceniu.

Prezenta lucrare a prins contur în cadrul unui demers instituțional de cercetare¹, privind practici internaționale menite să susțină ocuparea și veniturile

---

Adresa de contact a autorului: Simona Ilie, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: sf_ilie@yahoo.co.uk.

populației, ca răspuns la actualul context de criză. Analize realizate de autor cu acea ocazie sunt prefațate aici de analiza impactului crizei asupra pieței muncii, care se profila inegal din chiar formularea restricțiilor.

Lucrarea este structurată în două secțiuni. Prima secțiune descrie condițiile care conduc la expunerea diferită a domeniilor economice la riscul restrângerii activității, urmată de o analiză a profilului ocupării pe ramuri. Ce-a de-a doua constă în comparația răspunsului politicilor sociale. Măsurile de suport formulate în contextul pandemic al COVID-19 în România sunt analizate prin raportare la contextul românesc al crizei din 2009/2010, ca și la practici ale câtorva țări europene în contextul actual. Capitolul concludiv subliniază vulnerabilitatea ocupării din România, ca și posibile oportunități ale actualului context.

REPERE TEORETICE ȘI METODOLOGIE

Într-una dintre primele lucrări care adresează contextul COVID-19, Baldwin și Weder di Mauro (2020) punctează relația inversă dintre viteza și gradul de răspândire a virusului și severitatea crizei economice asociate. Monitorizarea non-restrictivă conduce la îmbolnăviri pe scară largă, cu riscul depășirii capacității de răspuns a sistemului medical. În timp, pierderea capacității de muncă a unui segment larg al forței de muncă se va resimți și în economie. Alternativ, măsuri severe de distanțare socială au beneficiul reducerii numărului de îmbolnăviri, cu prețul unui impact negativ accentuat și imediat asupra mediului economic. Autorii numesc chiar alternativa recesiunii economice *o măsură necesară de sănătate publică* (2020: 8–9).

Natura muncii și forma concretă de executare a profesiilor expun diferit populația ocupată la riscul de contagiune. Prin urmare, unele ramuri sunt mai expuse riscului de restrângere a activității decât altele. Biroul Internațional al Muncii (BIM) schițează o clasificare a ramurilor după acest criteriu, pe cinci grade de risc. Cel mai mare risc îl au comerțul, industria prelucrătoare, industria hotelieră și de alimentație publică, respectiv domeniul imobiliar și serviciile administrative pentru firme. Cel mai mic risc este în domeniul medical, învățământ, servicii de utilități publice, precum și administrația publică și apărarea (ILO, 2020). Lucrarea BIM atrage atenția și asupra riscurilor suplimentare care se conturează pentru ocuparea pe cont propriu și cea informală; prima urmare a capacității financiare mult reduse de a supraviețui în condițiile restrângerii activității, iar ce-a de-a doua, prin absența asigurărilor sociale de sănătate și șomaj.

Temperarea efectelor economice de durată ale unui astfel de șoc își găsește răspuns într-un set complex de măsuri. Măsuri de control a răspândirii virusului trebuie acompaniate de măsuri fiscal-monetare, sociale, de dezvoltare industrială și

---

¹ Mulțumesc colegilor S. Stănescu, A. M. Preoteasa și lui F. Alexandrescu pentru sugestiile făcute pe durata elaborării lucrării.

comercială (Baldwin și Weder di Mauro, 2020; ILO, 2020). În paleta intervențiilor concrete, BIM recomandă împrumuturi pentru diferite sectoare economice, inclusiv cel medical, facilități fiscale pentru companii, flexibilizarea relațiilor de muncă pentru conformarea la condițiile impuse, extinderea accesului la concediu plătit și servicii de sănătate, extinderea protecției sociale, inclusiv pentru cei vulnerabili, precum și creșterea rolului dialogului social, pentru identificarea de soluții. Relaxarea restricțiilor UE cu privire la nivelul datoriei și deficitului bugetar al statelor membre, formularea cadrului general al măsurilor temporare de ajutor de stat pentru susținerea economiilor naționale (TFEU) și alocarea financiară în acest scop², anunțate în a doua parte a lunii martie de către Comisia Europeană, sunt consonante unei astfel de intervenții complexe. Accentul este de așteptat să cadă pe domenii direct afectate, cu risc de suspendare temporară a activității, respectiv întreprinderi mici și mijlocii. Provocarea statelor este de a găsi combinația optimă a acestor măsuri în funcție de profilul național și momentul formulării lor, pentru a ține sub control amplificarea și persistența efectelor negative ale suspendării activității asupra nivelului de trai și pentru a evita falimentul de țară.

Articolul de față schițează o clasificare a ramurilor economice asemănătoare BIM, adaptată contextului național. În acest cadru este analizat profilul ocupării în relație cu nivelul de salarizare, natura ocupării și distribuția teritorială a ramurilor. În analiza politicilor sociale, lucrarea se concentrează pe măsurile formulate în prima lună de la activarea stării de urgență, și marginal ulterior, folosind analiza secundară de date, comunicate ale instituțiilor naționale și internaționale transmise pe site-uri oficiale sau informații de presă cu privire la măsuri implementate. În identificarea măsurilor de protecție a ocupării și veniturilor în spațiul internațional am urmărit selecția unor țări europene cu ideologii diferite în relație cu piața muncii și protecția socială, lucru realizat în măsura în care documentarea a permis obținerea de informații sugestive pentru profilul intervenției curente, și nu doar măsuri disparate.

DISTANȚAREA SOCIALĂ: IMPACT ASUPRA PIEȚEI MUNCII

Ajustarea activității economice și gradul de risc

Relaționarea interumană fizică, directă poartă în contextul noului virus riscul infectării. Prin urmare, primele măsuri de control a răspândirii virusului au constat în recomandări sanitare de prevenție și distanțare socială. Acestea trebuiau aplicate deopotrivă de către populație și companii, în activitatea cotidiană și profesională, prin utilizarea de dezinfectanți, măști, mănuși și, după caz, scuturi faciale sau paravane separatoare. Distanțarea socială s-a tradus prin creșterea distanței fizice între persoane în spații publice, reducerea deplasărilor și activităților ne-esențiale,

---

² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_499.

izolarea persoanelor care veneau din țări cu răspândire mai accentuată a virusului, a celor care manifestau simptomatologie specifică, ca și a celor care intraseră în contact cu aceștia. Pornind de la actul legislativ care le reglementa (OM1/2020) și de la modul de operaționalizare a măsurilor în activitatea profesională, s-au conturat câteva grupe de domenii-activități, astfel:

– Domenii cu risc ridicat de contagiune, unde natura activității presupune prezența unui număr mare de persoane în spațiu restrâns, care și-au restricționat sever sau și-au suspendat temporar activitatea. Între acestea se regăsesc organizarea de evenimente cultural-artistice, evenimente sportive (de performanță, recreative), industria de ospitalitate, turism de agrement și balnear în spații închise, comerțul nealimentar în formă clasică, transportul de călători, activitatea în unități de învățământ.

– O grupă eterogenă de domenii fără risc ridicat de contagiune, care și-au redus activitatea pentru că: a) nu se putea monitoriza diversitatea contactelor persoanelor care interacționau (ex.: servicii de înfrumusețare, cabinete stomatologice, domeniul imobiliar, construcții, servicii la domiciliu); b) aveau nevoie de timp și cheltuieli pentru dotarea cu accesorii de protecție și eventual re-segmentarea spațiului de lucru (ex.: parte a industriei producătoare auto); c) partenerii economici și-au restrâns activitatea.

– Domenii esențiale existenței sau gestionării sanitare și economice pe timp de pandemie, cu risc scăzut de afectare a activității, precum domeniul medical, industria alimentară și agricultura, industria farmaceutică, de produse sanitare, instrumentar și echipamente medicale, industria energetică și a carburanților, servicii de utilități publice, siguranța publică și, cel puțin parțial, administrația publică centrală și locală.

Cu câteva excepții, această grupare nu este disjunctivă sau definitivă, subdiviziunile unui domeniu putându-se afla în grupe diferite, după cum, în timp, unele firme pot migra între grupe. Odată ce cererea anumitor produse de primă necesitate a crescut (în unele cazuri ca urmare a scăderii importurilor) și-au afirmat caracterul *esențial* și industria și cercetarea națională a produselor chimice (dezinfectanți și produse de curățat), mică industrie de textile și confecții (măști), mică producție de echipamente și/sau mase plastice (ex.: separatoare și viziere) cu potențială utilizare medicală. Guvernul a acceptat oferta internă de acest tip sub condiția respectării unor cerințe specifice de fabricație.

Au existat și o grupă a *câștigătorilor* în criza COVID-19. Aflate sau nu în domenii cu risc ridicat de contagiune, între aceștia regăsim activitățile pentru care tehnologia a permis translatarea lor în spațiul personal sau care s-au putut organiza, repede și fără costuri mari, în forme adecvate cerințelor de protecție epidemică. Regăsim aici domeniul IT, activități practicate pe scară largă în forme independente (jurnaliști, servicii profesionale, consultanță de orice natură), servicii de catering și curierat, dar și domenii care, până la acest context, au integrat mai puțin activitatea online specificului muncii lor. Între cei din urmă regăsim profesori

și educatori, judecători, artiști și alte meserii/ocupații specifice domeniului de divertisment, antrenori sportivi, personal în servicii administrative – agenți economici, care au avut infrastructura, creativitatea sau flexibilitatea de a-și adapta munca la imperativul situației. Astfel de exemple sunt:

– Platformele online („piață”) pentru produsele micilor producători; fără să fie o noutate, această cale a devenit mai larg accesată pentru promovarea și comercializarea produselor lor, odată ce forme clasice de tipul târgurilor sau rețelelor personale, de nișă, au fost sistate. Activitatea de comerț online (de produse alimentare și nealimentare), activități de curierat și livrări la domiciliu, cu platforme pre-existente și, asociat, producția de ambalaje, au crescut sensibil³.

– Experiența dobândită în învățământul universitar la distanță (platforme tehnice de comunicare, adaptarea stilului de comunicare și elaborarea suporturilor de curs, drepturi de copyright pentru acestea) a fost extinsă la cursanții la zi. Deschiderea în învățământul preuniversitar a fost impulsionată de presiunea examenelor de final a ciclurilor școlare, dar a fost condiționată de profilul unității de învățământ, accesul elevilor la infrastructura specifică, ca și de creativitatea cadrelor didactice de a adapta curricula la procesul educativ online și de a-i valorifica oportunitățile. În învățământul primar și secundar inferior, rețelele copiilor sau ale părinților lor s-au consolidat și au completat platforma oferită de Ministerul Educației pentru menținerea procesului educativ. Oferta privată a adăugat acestora diverse servicii/ activități online cu caracter educativ pentru copii sub 10 ani (ora de povești, jocuri).

– Evenimente culturale (teatre, tururi virtuale ale muzeelor, concerte și recitaluri) au fost „deschise” publicului online.

– Accesul electronic al părților implicate într-o anumită cauză juridică la dosarul digitalizat este posibil de acum câțiva ani, dar a fost amplificat în acest context. Opțiunea apelului la video-conferință în cauze în care sunt implicați deținuți există, de asemenea, de câțiva ani, fiind explicit menită să reducă costurile Administrației Penitenciarelor ocazionate de transportul deținuților la Instanțe. Utilizat marginal până la actuala conjunctură, sistemul (cu investiții semnificative) este singura formă posibilă de comunicare cu familia și larg utilizată în cazul termenelor la Instanță pe care le au deținuții, odată ce contactul cu mediul exterior a fost sever restricționat. Caracter de noutate are derularea online a unora dintre ședințele de judecată sau dintre cele parlamentare.

---

³ Angajăm 100 de oameni și pregătim lansarea unui nou serviciu de livrări în zona de alimente, Conrea R./9.04.2020; Producătorii de ambalaje, la foc continuu: este critic să ne servim clienții, pentru ca aceștia să poată răspunde nevoilor societății, Vasiliu A.E./13.04.2020; Farmec a demarat producția de biocide în fabrica din Cluj-Napoca. Mircea Turdean, CEO: Ne-am adaptat liniile de producție prioritizând produsele de dezinfectat, pentru a răspunde nevoilor din piață, Bellu C./29 04.2020; Mediul de afaceri: acum este cel mai bun moment să acționăm. Oportunitatea acestei crize ar putea fi să transformăm importurile în produse românești, Nițu F., Cornea R./1.05.2020, Ziarul financiar, www.zf.ro.

– Sesiuni de activități de întreținere fizică (pilates, kinetoterapie, gimnastică de întreținere) via online sunt mult mai la îndemână de realizat la ore târzii sau matinale. Cu siguranță acesta va fi un contrarăspuns la programul prelungit al sălilor de sport, singurul care răspundea până acum cererii celor cu program de muncă fix (9–18).

Prin descompunerea acestui tablou după criterii precum numărul de persoane care interferează la un moment dat prin natura profesiei, numărul de persoane afectat direct de ajustarea activității, timpul necesar adaptării locului de muncă și posibilitatea de a implementa cerințele sanitare și de distanțare socială, posibilitatea derulării activității de la distanță, oportunitățile și imperativul activității în gestionarea situației actuale am schițat *gradul de risc al reducerii activității* pentru ramurile economice și câteva dintre sub-ramurile direct vizate de prezentul context (*Anexa 1*). Gradul 5 revine domeniilor cel mai expuse. Ierarhia nu este identică celei formulate de ILO (2020), contexte naționale diferite putând conduce la expuneri diferite ale ramurilor la riscul de reducere a activității. De notorietate este cazul Suediei, unde perioada de criză a fost abordată cu restrângerea minimală a activității economice, chiar în ramuri de regulă asociate unui risc ridicat de închidere (ex.: restaurante, baruri, cafenele).

Totuși, tendința dominantă a fost de reducere a activității și pierderea locurilor de muncă. Studiul ad-hoc al Institutului Național de Statistică (INS, 2020a), realizat în a doua jumătate a lunii martie, estima o reducere de 30% a PIB pentru luna martie și o continuare a scăderii până la 40% în aprilie. De asemenea, procentul celor care prognozau că activitatea lor nu va fi deloc afectată a scăzut la jumătate între martie și aprilie (de la 12,9% la 6,4%), paralel cu creșterea incertitudinii privind evoluția afacerii lor. În industria prelucrătoare, ca și în transporturi și depozitare, incertitudinea a crescut de la cca 25% la 40% (o serie de sub-ramuri dependente fiind de importuri), iar în construcții și comerț de la cca. 21% la 33%. În domeniul hotelurilor și restaurantelor indecizia a fost cea mai scăzută (11,7%, respectiv 27,8%), dar doar 6% dintre cei care au putut prognoza evoluția activității estimau o reducere mai mică de 25% a acesteia sau deloc (față de cca. 78% în comerț).

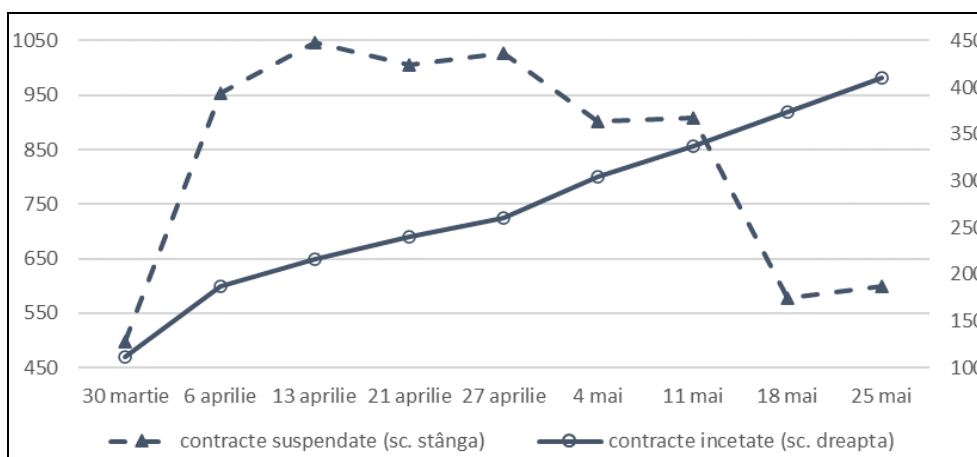
Statistici oficiale ale lunii martie și aprilie confirmă aceste dinamici. Activitatea turistică a scăzut cu peste 50% în luna martie (INS, 2020b), iar comerțul a înregistrat dinamici diferite pe sub-domenii (INS, 2020c): o relativă constanță a vânzării produselor alimentare și băuturilor, ca și a produselor farmaceutice și cosmeticelor, dar scăderi la comerțul nealimentar (până la jumătate, în cazul produselor de îmbrăcăminte, încălțăminte și textile). Dinamica a fost diferențiată după tipul locației, cu scăderi ale vânzărilor în magazine specializate, chiar și în cazul produselor alimentare, și creșteri în cele nespecializate sau pe internet (cu 5 p.p. în cazul ultimelor).

Statistica Ministerului Muncii și Protecției sociale (MMPS) privind contractele de muncă afectate (*Grafic 1*) surprinde creșterea accelerată a numărului

acestora în prima jumătate a lunii aprilie și o stagnare ulterior. Numărul mediu zilnic al contractelor afectate a fost de 1,24 milioane în cea de-a doua parte a lunii aprilie, ceea ce reprezintă aproape un sfert din numărul total de salariați activi din luna martie (MMPS). 275 mii dintre contractele afectate erau contracte încetate, egalând în mai puțin de două luni scăderea netă a numărului de salariați pe întreg anul 2009 (272 mii; INS_FOM104B). În timp ce suspendarea contractelor se restrânge la debutul lunii mai, odată cu reluarea treptată a activității economice, alternativa încetării relațiilor contractuale își continuă creșterea, validând prognoza unui impact economic negativ de durată a pandemiei COVID, și nu doar dificultăți de moment. De-a lungul întregii perioade, contractele suspendate din industria prelucrătoare, comerț și din hoteluri și restaurante au reprezentat cca. 60% din total (30%, 19%, respectiv 12%), în timp ce jumătate dintre cele încetate erau din comerț, industria prelucrătoare și construcții (19%, 17%, respectiv 14%).

Grafic 1

Contracte afectate în România în contextul COVID-19, 30 martie – 25 mai 2020 (mii)

Sursa: MMPS, <http://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa> (valori aferente începutului de săptămână).

Profilul domeniului după gradul de risc

Industria prelucrătoare cuprinde aproape un sfert din numărul total de salariați, are 30% din ocupare realizată în forme non-salariale, un risc ridicat de închidere pe ansamblu, dar eterogenitate ridicată pe industrii componente (*Anexa I*). Chiar industrii ne-expuse riscului de reducere a activității, care pot găsi în prezentul context un impuls pentru dezvoltare, cum sunt industria alimentară și cea farmaceutică, au profiluri diferite; prima cuprinde 3% din totalul salariaților la un nivel salarial mediu mai mic cu cca. 30% decât cel național, iar cea de-a doua

cuprinde doar 0,2% dintre salariați, la un nivel salarial cu cca. 25% mai mare decât media națională.

Comerțul are o prezență la fel de extinsă a salariaților în ocuparea totală a ramurii și un nivel salarial mediu apropiat industriei prelucrătoare pe ansamblu, dar cuprinde doar 17% din totalul salariaților. Cu și mai mică pondere a salariaților în ocuparea totală a ramurii, domeniul construcțiilor are, alături de activitățile de curierat și industria de ospitalitate, cele mai mici niveluri salariale. În plus construcțiile, comerțul, serviciile pentru gospodării private, ca și agricultura au o mai mare expunere la ocuparea de tip informal (Stănculescu, Marin și Hommes, 2009).

Eterogenitate în dinamica diferitelor sub-ramuri componente regăsim și în industria transporturilor, unde activitatea de poștă și curierat se grupează cu cea diversă de transporturi și depozitare. Sub-ramura de poștă și curierat prezintă ea însăși evoluții divergente; numărul de salariați ai activității de poștă tradițională s-a redus la momentul restructurării sectorului (2013), în timp ce activitatea de curierat este pe o pantă ascendentă, odată cu creșterea comerțului online. Industria de informații și comunicații cuprinde sectorul serviciilor informatice, dar și telecomunicații sau servicii de tipărire și cinematografice, de unde și riscul mai mare de închidere și nivelul de salarizare mai mic la nivelul întregii ramuri.

Între ramurile cu activitate puternic restricționată în prezent industria cultural-artistică are o situație particulară; prezenta criză survine după o decadă de dezvoltare accentuată (numărul de salariați ai ramurii fiind în 2018 cu peste 80% mai mare decât în 2008; INS_FOM104F), având o extindere a ocupării salariale în totalul ocupării și niveluri salariale mai mari decât alte ramuri cu risc ridicat de restrângere a activității.

Pe ansamblu însă, riscul de reducere a activității este mai mare în domenii cu salarizare mai scăzută. Astfel de relații se regăsesc și dincolo de spațiul românesc. Un studiu britanic surprinde faptul că 34% dintre salariați cu salarii la nivelul celor mai mici 10% salarii lucrează în sectoare care s-au închis în contextul crizei COVID, față de numai 5% dintre din grupa cu cele mai mari 10% salarii (Joyce și Xu, 2020). Datele Biroului de Statistică a Muncii din SUA⁴ arată că dintre cei mai săraci 25% doar 9,2% au locuri de muncă care le permit să lucreze de acasă, în timp ce pentru cei mai bogați 25% acest procent este de 61%.

Cu câteva excepții (ex.: ind. farmaceutică), subramurile observate sunt prezente în toate regiunile țării, dar o industrie poate contribui mai mult sau mai puțin la ocuparea salarială a regiunii și, prin urmare, o regiune poate fi în avantaj/dezavantaj relativ în raport cu situația națională.

---

⁴ These are the occupations with the highest COVID-19 risk, Marcus Lu, 20 April 2020, World economic forum and Visual Capitalist <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/occupations-highest-covid19-risk/>.

Anexa 1 indică și supra-reprezentarea⁵ regională a unora dintre ramuri. Cel mai mare ecart față de situația națională se găsește în regiunea București-Ilfov, unde sunt aproape 22% din numărul total al salariaților din țară, dar 42% dintre salariații industriei produselor și preparatelor farmaceutice, 44% dintre cei din servicii informatice și suport IT, 46% dintre cei cu activități profesionale și științifice, respectiv 49% dintre cei activi în servicii financiare. Prezența mai extinsă a domeniilor cu salarizare mai ridicată face ca salariul mediu să fie aici cu 35% mai mare decât media națională, toate celelalte regiuni având un nivel salarial sub acest nivel.

Observate după regiuni de dezvoltare se conturează chiar o relație directă între riscul reducerii activității și cel de sărăcie al regiunii, alături de un nivel mai ridicat al ocupării nesalariale și chiar informale (*Tabelul nr. 1*).

Tabelul nr. 1

Nivel de trai și profilul ocupări după regiune

An	Indicator	B-IF	V	NV	C	S	SE	SV	NE
2018	Rata riscului de sărăcie relativă, %	4	15	18	19	26	32	34	36
	% populație 15 ani și peste a regiunii în total populație corespondentă	12	9	13	12	15	12	10	16
	% salariați ai regiunii în total salariați	22	10	14	13	12	11	8	11
	Rata de ocupare 15–64, %	71	60	67	59	64	59	63	72
	% salariați în total ocupare	80	64	59	62	53	57	51	50
	%, salariul regiunii față de media națională	135	96	92	93	90	85	88	88
2008	% populație ocupată cu venituri doar din activități formale (înregistrate)	92	68	58	53	42	57	39	32
	% populație ocupată cu venituri doar informale sau consum din gospodărie	4	23	31	31	45	34	51	60

Sursa: INS_SAR102D, _AMG156E, _POP106A, _FOM106E, _FOM104F; Stănculescu, Marin, Hommes, 2009.

Mai larg prezentă în regiunile sărace (NE, SE, SV și S), agricultura este un domeniu al ocupării nesalariale, aceasta reprezentând 93% din totalul ocupării pe ramură. Deși se regăsește între domeniile esențiale, veniturile din ocuparea agricolă au fost în risc de reducere; datorită inconstanței în calitate, a imposibilității asigurării unui flux de aprovizionare continuu sau semnificativ, desfacerea producției micului producător agricol s-a realizat mai frecvent în piețe tradiționale,

⁵ Celulele marcate indică prezența mai extinsă a ramurii în regiune comparativ cu extinderea sa națională, exprimată prin ponderea salariaților ramurii în totalul salariaților. Cele marcate cu „X” și hașurate indică o pondere a salariaților ramurii în regiune cu minim 3.5 p.p. mai mare decât ponderea salariaților ramurii la nivel național, iar cele marcate cu „x” o pondere mai mare de 1 punct procentual, dar nu mai mare de 3.4 p.p.

prin mici rețele proprii sau relații individuale cu locații de alimentație publică, forme care au tins să se restrângă în actualul context. Condițiile climatice nefavorabile din ultima jumătate de an au afectat sever, în plus, producția și veniturile acestui domeniu.

RĂSPUNSUL POLITICILOR SOCIALE ÎN CONTEXTE DE CRIZĂ

Repere ale politicii sociale românești după criza financiară

La izbucnirea crizei COVID, ecourile celei din 2009/2010 abia se stinseseră. Ca și acum, criza din urmă cu un deceniu a survenit după câțiva ani consecutivi de creștere economică. Propagarea efectelor crizei și politica de răspuns în cele două contexte tind însă să difere.

În 2009/2010 riscul crizei economice s-a conturat cu un an înainte, în timp ce acum în doar 2–3 luni. Cu zece ani în urmă recesiunea s-a resimțit treptat, dar egal în raport cu ramurile economice, în timp ce acum a avut un impact diferențiat.

Tabelul nr. 2

Dinamica principalelor surse de venit ale populației, %

	2006	2008	2010	2017	2018	2019
Indicele Gini	-	0.359	0.335	0.331	0.351	0.348
<i>% față 2008 (valori ajustate la inflație)</i>						
Produs Intern Brut	70	100	89	131	139	-
Salariul mediu net	75	100	95	140	151	168
Salariul minim brut (mediu anual)	73	100	105	220	279	294
Pensii medii asigurări sociale de stat	59	100	111	136	142	152
Pensie medie foști agricultori	52	100	109	131	137	146
<i>% față de salariul minim brut</i>						
Ajutor șomaj pentru șomeri cu experiență de muncă	78	79	78	32	24	(21)*
Alocație copii	7.6	7.6	7.0	5.9	4.4	6.7
Venit minim garantat	27.9	19.6	20.8	9.9	7.4	6.8

Surse: Eurostat, tessi190; prelucrări după date INS, CNPP, MMPS; * date provizorii.

Protecția socială s-a realizat în urmă cu un deceniu prin majorarea sensibilă a salariul minim (2009), două indexări ale punctului de pensie și introducerea a ceea ce astăzi se numește indemnizația socială minimă a pensionarilor (2009), măsuri care au urmat unor creșteri semnificative ale pensiilor în perioada 2007–2008 (Tabelul nr. 2). Primul expus crizei a fost sectorul privat, prin disponibilizări. Cel public a reacționat un an mai târziu, prin scăderi salariale cu 25% pentru tot personalul angajat în sistemul public (sume ce urmau a fi returnate gradual, în următorul an, pe măsură ce economia avea să se stabilizeze). La acesta s-au

adăugat revizuirea sistemului de sporuri, limitarea angajărilor în sectorul public și a simultaneității pensiei cu salariul, precum și severe reevaluări și reformări ale sistemului de suport asistențial (2010–2011). România s-a găsit în jumătatea țărilor europene care au traversat criza financiară din 2008 în condiții de reducere a inegalității în veniturile populației (Eurostat, tessi190 și *Tabelul nr. 2*).

Tabelul nr. 3

Persoane asigurate după nivelul venitului brut asigurat, februarie 2020, %

	Cu contract, normă întreagă	Cu contract, timp parțial	Alte forme de asigurare	Total asigurați pe tranșă de venit
% categorie din total asigurați	88.4	7.6	4.0	100.0
La/ sub salariul minim (105%)	25.8	74.2	89.4	30.8
(105–134%] salariul minim	13.1	6.6	2.5	12.2
Sub 2/3 (67%) din salariul mediu brut	52.7	85.3	93.3	56.8
Peste salariul mediu brut (>104%)	26.0	7.9	4.7	23.7

Sursa: date și prelucrări după CNPP (Casa Națională de Pensii Publice).

Notă: nu includ persoanele care în timpul lunii au primit doar indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă.

Contextul economic al anului 2020 se contura mai optimist. În 2018 (ultimele date anuale integrale disponibile) nivelul ocupării a ajuns la cote anterioare crizei din 2008; numărul salariaților a crescut până la 5,42 milioane persoane în 2018, respectiv până la 5,61 milioane salariați activi în martie 2020 (INS_FOM105G; MMPS)⁶. După reluarea creșterii economice (2014) salariul minim a fost majorat până la de peste 2,8 ori nivelul anului 2008. Au fost luate și măsuri explicite pentru reducerea migrației externe pe câteva categorii profesionale: niveluri superioare ale salariului minim pentru tinerii cu studii superioare și pentru muncitorii în construcții (2019), precum și creșteri salariale semnificative pentru personalul medical (2018). Creșterea pensiilor marii majorității a pensionarilor s-a menținut apropiat ritmului creșterii PIB, dar ajutorul de șomaj și venitul minim garantat au ieșit din sfera de atenție în contextul economic favorabil al ultimilor ani: determinate ca procent dintr-un referențial nemodificat din 2011, ajutorul mediu de șomaj (pentru care se califică cei căror contract de muncă a încetat în contextul COVID) reprezenta, în 2018, mai puțin de un sfert din nivelul salariul minim brut, iar venitul minim garantat (pentru care se califică cei cu acces doar la activități informale) cca. 7%. În mijlocul unor dispute electorale, alocația pentru copii s-a

⁶ <http://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/transparenta/statistici> (accesat 20.04.2020)

majorat semnificativ în 2019, până la aproximativ nivelul venitului minim garantat, și se discută majorări suplimentare pentru anul în curs. Aceste dinamici, adăugate suspendării unor restricții ocazionate de criza anterioară, ca și unor prevederi foarte avantajoase pentru câteva categorii profesionale (Ilie, 2018) au adus nivelul inegalității de venit la cote anterioare crizei financiare.

Creșterea accelerată a salariului minim a dus la aglomerarea a 25% dintre asigurații cu contracte de muncă cu normă întreagă (cca. 1,3 milioane persoane) la venituri în vecinătatea salariului minim. Acest procent crește la 30%, dacă avem în vedere și contractele cu timp parțial și alte forme de asigurare pentru drepturi de pensie în sistemul public, al căror nivel minim al asigurării este în relație cu cel asigurat prin salariul minim național (*Tabelul nr. 3*).

Protecția ocupării și veniturilor în contextul COVID-19: România

Măsura centrală de suport în criza COVID a fost finanțarea din fonduri publice a șomajului tehnic pentru cei direct afectați de măsurile restrictive; măsura pre-exista acestui moment, dar finanțarea sa se făcea din fondurile angajatorului. Măsura se adresează tuturor firmelor, indiferent de mărime, acoperă doar perioada stării de urgență, timp în care se menține obligativitatea plății impozitelor și contribuțiilor sociale. În forma ajustată aceasta se adresează atât forței de muncă, cât și angajatorilor, ajutați astfel să supraviețuiască în condiții de dificultăți economice. Angajatorii care nu activează în domenii direct afectate, dar a căror activitate a scăzut ca urmare a condițiilor stării de urgență, pot acorda alocații de șomaj tehnic doar pentru 75% dintre angajații lor. Pe o rută distinctă, suport financiar din surse publice se acordă și altor forme ale relațiilor de muncă (PFA, drepturi de autor, asociație familială, angajați ai unor forme cooperatiste) cărora le este afectată activitatea în urma restricțiilor aduse de starea de urgență.

Dacă în cazul primilor nivelul venitului protejat este de 75% din salariul anterior brut (de bază), fără a depăși 75% din salariul mediu brut pe economie (5 243 RON, în februarie 2020), în cazul ultimilor este vorba despre o indemnizație lunară echivalentă cu salariul minim brut pe țară (2 230 RON). În cazul primilor, cuantumul peste pragul maxim, ca și prevederi pentru cuantumul mai mari eventual prevăzute în contractele colective de muncă pot fi, respectiv trebuie asigurate de către angajator. În absența unor estimări cu privire la aceste din urmă situații, să observăm că măsura dezavantajează puțin peste un sfert dintre contractele cu normă întreagă. În același timp, lipsesc și estimări privind situațiile în care au fost suspendate bonus-urile (ex.: tichete de masă, diverse sporuri) sau s-a acceptat măsura unui număr de zile/ lună de concediu fără plată, moduri alternative de reducere a costurilor cu forța de muncă.

La prima vedere în dezavantaj, în cazul altor forme de asigurare alocația de suport protejează prin menținerea (integrală) a veniturilor asigurate a cca. 90% din cei aflați în astfel de situații. Dezavantajul se conturează pentru contractele cu fracție de normă față de formele alternative, prin faptul că, la un venit asigurat la

nivelul salariului minim, venitul protejat prin alocație este mai mic datorită formei contractuale. Ponderea contractelor part-time este redusă comparativ cu statele europene dezvoltate (Ilie și Preoteasa, 2017). În plus, suspectate a încuraja plata informală a muncii, o scurtă perioadă (2018) regimul lor de impozitare a fost la nivelul unei norme întregi de muncă, ceea ce a demotivat apelul la astfel de contracte. Se atestă astfel lipsa de receptivitate a economiei și politicii sociale românești la flexibilizarea pieței muncii prin contractele cu fracție de normă; acestea pot atrage pe piața formală a muncii categorii în risc de excluziune, care nu pot răspunde cerințelor de timp ale unei norme standard de muncă.

Nivelul veniturilor asigurate dobândește o importanță deosebită în contextul prezentei crize, aducând în atenție ocuparea nesalarială și economia informală, care pot atinge cote mari în ocuparea unei regiuni (*Tabelul nr. 1*). Chiar și în contextul economic favorabil al anului 2008, cca 11% din populația ocupată de peste 15 ani avea venituri doar din activități informale, alături de alte cca 23% persoane ocupate doar în activitatea gospodăriei, care păstrau pentru consumul propriu mai mult de jumătate din producția astfel rezultată. Mediul rural era cu deosebire expus, 68% din populația ocupată având doar astfel de venituri (Stănculescu, Marin, Hommes, 2009). Studiul amintit ia în considerare și membrii familiei care munceau în străinătate, rămași în contact apropiat cu gospodăria din România, către care trimiteau bani, sume în creștere după 2013 (Eurostat, bop_rem6).

Indiferent de locul prestării lor, actualul context a diminuat oportunitățile formale și informale de muncă și deci resursele gospodăriilor, eventual simultan cu creșterea dimensiunii gospodăriei, prin revenirea în țară a celor care munceau în străinătate. În absența unor oportunități de muncă populația de vârstă activă poate apela la beneficii sociale, în prezent la niveluri foarte scăzute. Anunțatele măsuri dedicate susținerii ocupării ulterior ridicării restricțiilor se dovedesc absolut necesare. Între acestea susținerea recalificării, plata de către stat a unei părți a salariului în cazul menținerii în activitate sau al angajării celor cărora le încetează șomajul tehnic, ca și a celor care provin din grupuri vulnerabile (au între 16 și 29 sau peste 50 de ani), respectiv au revenit în țară prin încetarea contractelor în străinătate⁷.

Atât reglementarea cu privire la șomajul tehnic cât și alte măsuri de suport social s-au modificat în raport cu primele lor forme în decursul stării de urgență, în sensul relaxării unora dintre condițiile lor (OUG 30, OUG32, OUG53 din 2020). Alte măsuri de protecție a ocupării și veniturilor au fost:

– zile libere pentru părinții care au în îngrijire copii sub 12 ani (sub 18 ani, în cazul celor cu dizabilități sau adulți cu handicap înscriși la unități de învățământ/centre de zi), și pe durata vacanței școlare, dacă nu este posibilă munca la domiciliu sau telemunca, urmare a închiderii temporare a unităților la care sunt

---

⁷ http://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/5970-2020-05-29-sars-cov-2_cp-guvern-masuri-active.

înscriși. Alocația se acordă doar unuia dintre părinții copilului în îngrijire (dacă celălalt părinte nu este în situația de a putea îngriji copilul), în cuantum similar șomajului tehnic (proporțional cu numărul zilelor libere/ lună). Prevederea este obligatorie la cererea angajatului, exceptând situațiile în care părintele este salariat într-un domeniu esențial, caz în care este necesar acordul angajatorului, după epuizarea altor soluții de flexibilizare a programului de lucru, care să permită continuarea activității (L19/ 2020).

– Reglementarea unor modificări cu privire la condițiile de creditare, în particular posibilitatea amânării creditelor bancare pentru o perioadă de până la 9 luni (OUG 37/2020). În primele două luni de la instaurarea stării de urgență fuseseră soluționate 83%⁸ din cererile pentru suspendarea obligațiilor lunare de plată ale celor 304 000 persoane fizice și 14 mii persoane juridice (adică 20%, respectiv 14% din totalul numărului de credite acordate), în baza reglementărilor Ordonanței, ca și a măsurilor proactive ale băncilor.

– Un stimulent de risc pentru personalul medical direct implicat în controlul stării de sănătate a populației infectate (2 500 RON brut, lunar, pentru cca. 75 000 medici, asistenți medicali, personal care deservește ambulanțele, personal paramedical care lucrează în spitale sau serviciul SMURD). Prevăzut a fi acordat pentru situațiile confirmate a contactului cu persoane infectate, aceasta a fost extinsă în cazul serviciului de ambulanță pentru întreaga lună martie, când serviciul a funcționat pentru toate solicitările, fără a fi fost posibilă testarea pe scară la fel de largă.

– Posibilitatea amânării obligațiilor de plată la utilități și chirie pentru servicii juridice care nu și-au întrerupt activitatea pe timpul stării de urgență – avocați, notari publici și executori judecătorești, dacă activitatea ultimei luni a scăzut cu cel puțin 25% față de media ultimelor 6 luni, dacă activează în forme de organizare cu maxim nouă angajați și venitul net al anului 2019 nu depășește un anumit plafon (HG281/2020).

– Izolarea la locul de muncă (14 zile consecutive) a personalului din centrele rezidențiale de îngrijire (copii și adulți, cu și fără dizabilități), având în vedere vulnerabilitatea și/sau potențialul ridicat de contagiune a beneficiarilor acestor centre. Intempestivă, măsura a ocazionat proteste din partea angajaților, atrăgând atenția asupra dotării deficitare din multe astfel de instituții.

– Utilizarea mai flexibilă a tichetelor gratuite de călătorie acordate persoanelor cu handicap și însoțitorului lor (ordinea utilizării tichetelor, acte de identificare).

– Prelungirea automată a unor drepturi bănești deja în plată (ex.: indemnizația de creștere a copilului, stimulentul de inserție, drepturi ale pensionarilor de invaliditate), dacă eligibilitatea pentru acestea expira în perioada

---

⁸ Răspunsul băncii este în 15 zile, iar un plan de rambursare a sumelor datorate se formulează în 30 de zile. <https://www.arb.ro/categorie/comunicate-de-presa/> (accesat 28.04 și 19.05 2020).

stării de urgență, ca și plata la zi (și nu la revenirea în activitate) aferentă concediilor postnatale.

– Acceptarea cererilor pentru beneficii sociale obișnuite depuse online sau prin poștă (OUG30/2020), ca răspuns la riscul epidemiologic.

– Posibilitatea angajării fără concurs în domenii precum cel sanitar sau apărare.

Companiilor le-au fost destinate împrumuturi; în cadrul Programului de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii, IMM INVEST ROMÂNIA (OUG29/2020) s-au prevăzut credite pentru investiții și capital de lucru, pe maxim 10 ani, garantate maxim 80–90%, în relație inversă cu dimensiunea întreprinderii. De asemenea, a fost plafonat prețul utilităților și al carburanților la nivelul sfârșitului lunii martie (OM4/2020).

Pe de altă parte, unele propuneri nu s-au materializat:

– La începutul lunii aprilie un proiect de lege prevedea posibilitatea amânării plății aferente contribuțiilor sociale pentru persoane fizice și juridice, afectate de măsurile stării de urgență (pentru cei care au suferit reducerea cu cel puțin 15% a veniturilor față de primele două luni ale anului). Se prevedea, de asemenea, amânarea plății chiriilor și a utilităților, inclusiv cablu-TV și internet, pe trei luni, cu eșalonarea datoriei pe 12 luni, fără dobândă sau penalități. Companiile furnizoare urmau a fi susținute din credite fără dobândă pe maxim 12 luni, iar Guvernul urma a defini până la 1 mai, *consumatorul vulnerabil*. Contestată ca măsură populistă, ca insuficient de clar definiți cei în nevoie sau propusă prea devreme⁹, reglementarea a dobândit o nouă formă la sfârșitul lunii aprilie¹⁰. Accentul acesteia din urmă cade pe plata chiriei, inclusiv pentru luna următoare încetării stării de urgență (în limita a 410€ euro pentru persoane fizice, 2 000€ persoane juridice), posibil de amânat până la sfârșitul anului, dar necesită încă o serie de clarificări. Locatorul ar urma să beneficieze de o reducere a impozitului aferent acestor venituri pentru reducerea cu cel puțin 30% a chiriei convenite.

– Aflată pe agenda publică la începutul anului, respinsă ca neconstituțională, dar reiterată în contextul crizei, propunerea de impozitare a pensiilor mari nu avea o formă cristalizată la sfârșitul lunii mai¹¹.

– În prima parte a lunii aprilie, voci ale Administrației Centrale prefigurau tăieri salariale pentru instituțiile bugetare, exceptându-i explicit, legitim, pe cei din domenii direct solicitate în această perioadă, dar referindu-se explicit și la

⁹ <https://republica.ro/legea-pentru-acordarea-unor-facilitati-fiscale-contribuabililor-persoane-fizice-si-juridice-este-populista>; <https://m.hotnews.ro/stire/23782881>; https://www.enpg.ro/wp-content/uploads/2020/04/EPG_Amanarea-platii-utilitatilor_Analiza_5-aprilie_final.pdf (accesat 2.05.2020).

¹⁰ Ce facilități la plata chiriei au fost adoptate?, Filip and Company, 1.05.2020 <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=43a8e646-0f5c-4479-a0b5-d21a049086db>.

¹¹ Cât de speciale sunt pensiile privilegiaților și cum le-au obținut, Rădulescu A., 7.01 2020, „Jocul populist” cu pensiile speciale. Cum poate bloca un articol din Constituție impozitarea pensiilor speciale cu 90%, Andrei C. 22.05.2020 <https://romania.europalibera.org/a> (accesat 28.05.2020).

demnitari. O astfel de măsură nu a surprins, în condițiile experienței crizei trecute, a efortului financiar presupus de plata șomajului tehnic și a creșterii drepturilor salariale în ultimii ani pentru o parte a forței de muncă din sectorul public. Ea se anunța mai prompt decât în urmă cu un deceniu (și nu la un an distanță de la debutul crizei), cu niveluri similare ale reducerii (20–25%), dar fără specificații legate de durata reducerii, dacă acestea sunt restituibile sau nu, sau de modul în care aceste reduceri se combinau cu șomajul tehnic, incident și în sectorul public. De asemenea diferit, argumentarea măsurii nu se plasa în zona echilibrului bugetar (deși acesta a rămas valabil), ci în apelul la solidaritate, rezonant cu considerentele de sănătate publică și siguranță națională ca motivatori ai restricțiilor prezentului context. Până la începutul lunii mai, ideea unei astfel de măsuri părea să fi fost abandonată.

Între timp au avut loc majorări salariale, conform etapizării din 2017, pentru câteva categorii ocupaționale salarizate în baza legii salarizării bugetare, dar sunt semne de întrebare în legătură cu posibilitatea majorării pensiilor de asigurări sociale prevăzută pentru toamna acestui an, conform programării.

Protecția ocupării și veniturilor în contextul COVID-19: practici internaționale

Analiza comparativă a măsurilor dedicate susținerii ocupării și protecției veniturilor populației în contextul pandemic COVID-19 (vezi *Anexa 2–4*) a vizat țări cu abordări diferite ale pieței muncii, determinante în mare parte pentru modelul lor social. Succint, caracteristicile țărilor observate sunt:

- Germania și Franța (modelul continental, centrat pe beneficii asigurate, dependente de participarea pe piața muncii);
  - Suedia (modelul nordic, cu intervenție extinsă prin măsuri active, beneficii universale bazate pe principiul cetățeniei, nivel redus al inegalității distribuției veniturilor);
  - Marea Britanie (modelul anglo-saxon, cu inegalități accentuate de venit, protecție prin intervenție asistențială, mai degrabă protecție prin beneficii de șomaj decât prin politici de ocupare, cu cea mai ridicată prezență a salariaților cu salarii mici în totalul salariaților între modelele în discuție) și
  - Spania (modelul mediteranean, cu prezență relativ redusă a beneficiilor de tip asistențial, protecție accentuată a ocupării, inegalitatea veniturilor, risc și severitate a sărăciei mai ridicate comparativ cu modelele anterior menționate).
- În România regăsim contribuția minimă a intervenției asistențiale în combaterea sărăciei, ponderi între cele mai mari ale salariaților cu salarii mici în total salariați, inegalități accentuate de venit pre- și post-transferuri sociale, ca și o pondere de 2–3 ori mai extinsă a ocupării nesalariale în total ocupare 18–64 ani prin comparație cu țările spațiului european (Esping-Andersen, 1999; Boeri, 2002; Ilie, 2017).

Chiar în contextele diferite ale primelor patru modele, se conturează unele comunalități ale intervenției. Direcția principală de suport a fost evitarea disponibilizării forței de muncă. Referința în această direcție este modelul german al alocației pentru reducerea timpului de muncă (TRM¹²), cu primele astfel de măsuri mai vechi de un secol. Măsura se adresează angajatorului, pentru a-l motiva să-și păstreze angajații în situații în care, pe termen scurt, trebuie să reducă timpul contractual de muncă. Eligibilitatea firmei pentru astfel de alocații acoperă și situații de necesitate (cum este prezentul context), dar mai ales situații în care reducerea este generată de condiții economice dificile, nevoia de re tehnologizare, reprofilare, modernizare sau renovări capitale. Condiții similare există și în Franța și – într-o astfel de abordare – este evident scopul protejării parteneriatului profesional angajat – angajator; este în interesul tuturor (inclusiv al statului) să se mențină contractul, forța de muncă fiind deja adecvat calificată și obișnuită cu specificul organizațional al firmei, ceea ce reduce timpul de productivitate scăzută (necesar adaptării), odată activitatea reluată. În logica reducerii timpului slab productiv, cheltuieli pentru actualizarea calificării forței de muncă eventual necesară după re pornire pot fi decontate de stat.

Alocația se plătește angajatorului și urmează ca acesta să o transfere angajatului. Nivelul alocației acoperă salariul anterior în proporții diferite: 66,6% în Portugalia, 70% în Belgia și Franța sau 100% în Olanda și Norvegia din salariul brut, respectiv între 60–67% Germania și 100% Irlanda din cel net. Alocația se acordă pe durate variate (3–12 luni), cu posibilitatea unei extinderi sau a reaplicării (dar limitat). În general nivelul alocației variază invers cu durata acordării sale, dar asigură venituri superioare celor care s-ar primi prin ajutorul de șomaj obișnuit (Schulten și Müller, 2020).

Republica Cehă, Slovacia, Ungaria, Polonia sau Olanda au introdus astfel de măsuri în contextul crizei financiare de acum un deceniu (Hijzen și Venn, 2011), iar mai recent și Suedia și Marea Britanie. Extinderea modelului în mai multe țări, cu particularități naționale diferite, a ocazionat analize care au pus în evidență și dezavantaje ale sale, precum faptul că nu se adresează și celor cu contracte temporare, că poate demotiva căutarea unui loc de muncă și relocarea forței de muncă în domenii mai productive, nu funcționează ca un reglator adecvat al reducerii volumului de ore necesar de redus, inclusiv în situații de criză, atât timp cât decizia și nivelul reducerii necesită acordul unei largi părți a salariaților, sindicalizați sau nu (Cahuc, 2019).

Pe de altă parte, variatele diferențe naționale în ce privește eligibilitatea angajaților, a firmelor, durata de acordare, contribuția efectivă a statului în asigurarea alocației și chiar denumirea alocației estompează caracterul intenționat al măsurii, de

---

¹² TRM este acronimul folosit în această lucrare pentru măsura alocațiilor subvenționate de stat (integral sau parțial) în diferite țări. Acestea sunt *Kurtzarbeit* (Germania), *short-time work* (Marea Britanie), *allocation d'activité partielle* (Franța); *ERTE expediente de regulación temporal de empleo* (Spania).

protecție activă a forței de muncă; de altfel relaxările suferite în contexte de criză, accentuează rolul de protejare a veniturilor populației, plasând secundar caracterul de măsură activă. Ajustările observate în prezentul context se pot rezuma astfel:

– A fost coborât pragul minim al gradului de reducere a activității, care califică angajatorul pentru alocație, ceea ce înseamnă un suport mai generos al statului, din faze mai puțin severe de necesitate.

– S-a renunțat la cerința unei durate minime pre-existente a contractului sau s-a extins eligibilitatea și asupra contractelor part-time, sezoniere, iar în Franța și asupra muncii în servicii domestice. Prin acoperirea ocupării atipice s-a depășit una dintre criticile aduse de obicei acestui tip de intervenție.

– În logica utilizării sale pe termen scurt este firească menținerea obligativității plății contribuțiilor social-fiscale, dar și a beneficiilor sociale la care angajatul are dreptul (după criteriile obișnuite de eligibilitate). Ca prevedere adaptată, plata contribuțiilor sociale a fost amânată fără penalizări. Germania a prevăzut explicit creșterea limitei câștigurilor complementare drepturilor de pensie anticipată, care nu atrag diminuarea pensiei primite. Pe de-o parte, se oferă astfel o soluție pentru menținerea bunăstării populației, diferența de venit complementar putând acoperi diminuarea veniturilor unui alt membru al familiei. Pe de alta, se deschide astfel calea spre reîncadrarea (temporară) celor cu drepturi de pensie anticipată, o posibilă soluție la deficitul de personal din activități care au resimțit sever criza.

– Munca independentă este tratată fie ca situație particulară a persoanei fizice, fiind abordată din perspectiva protecției veniturilor populației, fie ca situație particulară a unei micro-întreprinderi. În primul caz sunt relaxate condițiile pentru calificare la beneficii (se suspendă obligativitatea contribuției minime pre-existente/ se majorează pragul de venit în funcție de care se calculează beneficiile pentru care sunt eligibili/ se amână termenul evaluării contabile a activității pentru actualizarea sarcinilor de plată). În al doilea caz se prevăd relaxări la plata chiriilor și a utilităților, reducerea impozitelor datorate pentru salariații cu salarii sub un anumit nivel (pentru firme cu mai puțin de 30 de angajați: Suedia), ca și acordarea de microcredite sau credite cu dobândă redusă pentru susținerea activității.

– Există limitare maximală a salariilor pentru care statul suportă alocația, respectiv ajutorul statului se diminuează în relație cu gradul de afectare a activității sau dimensiunea firmei; sunt și prevederi explicite privind exceptarea de la facilități a firmelor cu stabilitate financiară sau din rândul instituțiilor publice, după cum Germania a luat în considerare și majorarea impozitării mai accentuate a veniturilor mari.

– O condiție larg prezentă pentru acordarea de sprijin este ca angajatorul/micul antreprenor beneficiar să nu fi avut datorii la plata sarcinilor social-fiscale sau să nu se afle în situație de executare silită la momentul declarării stării de urgență. Se recompensează astfel comportamentul fiscal corect.

Între măsurile pentru protecția veniturilor populației se numără și relaxarea criteriilor pentru acordarea ajutorului de șomaj, tichete de consum (ulterior încetării stării de urgență), includerea în cheltuielile deductibile a celor profesionale ocazionate de relocarea muncii la domiciliu (Germania), dar clar conturate au fost prevederile pentru înțelegeri între proprietarii proprietăților imobiliare și chiriași privind amânarea plății chiriilor și reeșalonarea și/sau reducerea cuantumului acestora. Cele mai categorice reglementări în acest sens prevăd interdicția penalizării/ evacuării pentru neplata chiriei (sau a creditelor ipotecare) timp de trei 3 luni (inclusiv a celor care aveau deja datorii; Marea Britanie), ca și prevederea explicită pentru locatorii cu mai mult de două proprietăți închiriate de reducere a chiriilor cu 50% (Spania).

Sprijinul pentru companii este completat prin împrumuturi garantate de stat pentru capital de lucru, amânări sau reeșalonări ale unor datorii de plată curente (impozite, contribuții sociale, TVA), reducerea cotei de TVA, dar și a altor tipuri de impozite, în vederea stimulării investițiilor și dezvoltării, ca și susținerea investițiilor publice (de infrastructură).

Se conturează, de asemenea, un sistem administrativ informatizat, integrat cu capacitate sporită de răspuns, partener al mediului privat, care să permită sprijinul rapid. Astfel, majoritatea solicitărilor sunt bazate pe dialogul instituțional online, pe declarația pe proprie răspundere cu specificarea particularității contextului COVID asociat situației de necesitate, urmând ca verificarea/ regularizarea/ corectarea eventualelor erori de incluziune să se realizeze ulterior (prin documente contabile, medicale), alături de suplimentarea personalului care preia solicitările, creșterea perioadei în care se pot depune cereri pentru solicitarea ajutorului. Cazul Franței, unde termenul de răspuns al autorităților este de 15 zile, dincolo de care cererea se consideră tacit acceptată, respectiv reducerea acestui termen la două zile în condiții de criză vorbește de la sine în acest sens.

Desigur, fiecare țară modelează intervenția în criză în funcție de contextul propriu, păstrând însă coerența ideologică a politicii sale sociale. În spațiul public se fac frecvente referiri la stabilitatea și puterea economică a Germaniei sau la universalitatea suportului social al țărilor nordice, omițându-se uneori larga asimilare în aceste societăți a valorilor solidarității și echității sociale. Nu surprinde, astfel, intervenția diferențiată a statului în susținerea companiilor, păstrând o cotă în sarcina angajatorului în cazul Suediei (singulară în această situație). Tot astfel, nu surprind așteptări mai mari ale Germaniei din partea celor cu venituri mari (fie prin considerarea unei impozitări suplimentare în partea superioară a distribuției veniturilor populației, fie prin protestul comunității și susținere din partea autorităților față de decizia unor companii multinaționale de a refuza plata chiriei pentru spațiile utilizate pe perioada restricționării activității, pledându-se pentru înțelegeri între părți privind reducerea chiriilor datorate).

România are o inegalitate a veniturilor populației ceva mai mare decât a Marii Britanii (Eurostat, tessi190), dar o intervenție mai indecisă pentru susținerea

celor cu venituri mici. Poate cea mai clar conturată diferență între România și țările observate apare în relație cu protecția ocupării pe cont propriu și a microîntreprinderilor, pentru suport în vederea plății chiriilor pentru spațiile utilizate, a utilităților sau a cheltuielilor profesionale majorate în contextul translatării muncii în spațiul personal. Nonprotecția populației la plata chiriilor, poate fi înțeleasă prin ponderea redusă a chirieșilor în totalul gospodăriilor românești și promptitudinea reglementării suportului pentru credite. Profilul ocupării românești pe cont propriu, înalt vulnerabil și atipic în spațiul european (Ilie și Preoteasa, 2017) este însă, în sine, justificativ pentru ca susținerea în direcția suportului față de orice formă mic-antreprenorială să fie promptă, privind toate aspectele care îi pot susține dezvoltarea.

O PERSPECTIVĂ CONCLUZIVĂ: INEGALITĂȚI ȘI SCHIMBARE

Prezenta pandemie se datorează extinderii unui virus pentru care, pe moment, nu există tratament specific. Mai ales în aceste condiții, creșterea accelerată a îmbolnăvirilor prezintă riscul depășirii capacității de răspuns a sistemului de sănătate. Statele lumii au tins să considere prioritară protejarea sănătății publice, asumându-și costuri economice imediate, prin restricționarea unor activități. Simultan, au fost formulate măsuri privind protecția ocupării, a veniturilor, dar și măsuri de suport care adresează momentul depășirii crizei.

Măsurile restrictive, impuse și în România, s-au resimțit neuniform pe ramuri economice, prin natura activității acestea având un grad mai mare sau mai mic de contagiune, respectiv fiindu-le mai mult sau mai puțin disponibile opțiuni de ajustare a activității la măsurile preventive. Domeniul hotelier și al alimentației publice, turismul, activitățile cultural-artistice, unele ramuri ale industriei prelucrătoare, construcțiile sau domeniul imobiliar au fost imediat afectate. A existat și o grupă de activități care, implicate în gestionarea sanitară și economică a crizei nu au restrâns semnificativ activitatea, după cum au existat și activități care au găsit în actualul context oportunități de dezvoltare. După o lună și jumătate de la instaurarea stării de urgență, dar mai accentuat după două luni, activitățile economice s-au reluat gradual, ultimele care reiau activitatea fiind chiar primele și cel mai sever restricționate.

Detalierea indicatorilor ocupării românești tinde să contureze risc mai mare de reducere a activității în domenii cu niveluri salariale mai reduse, cu prezență mai scăzută a ocupării salariale, ca și un impact regional inegal. Cel mai mic impact asupra veniturilor și ocupării tinde să se resimtă în regiunea București-Ilfov, aceasta având cel mai favorabil profil al ocupării și cel mai mic risc de sărăcie.

Practicile internaționale indică preocuparea statelor europene pentru protejarea veniturilor celor mai vulnerabili, prin extinderea eligibilității sau printr-un minim majorat aferent beneficiilor acordate. Simultan, se conturează așteptarea ca cei mai puțin afectați de criză să contribuie la efortul de depășire a situației de

dificultate, prin exceptarea lor de la facilități, respectiv formularea de noi sarcini de plată. Ca tendință, obligațiile social-fiscale și de plată s-au menținut, dar s-au amânat sau re-eșalonat, comportamentul fiscal conformant pre-existent fiind o condiție de eligibilitate pentru facilități sau alocații curente. Se profilează, astfel, preocuparea pentru ținerea sub control a inegalităților în veniturile populației și totodată pentru controlul raportului (dacă nu chiar echilibrarea) între cheltuieli și venituri bugetare.

Centrală pentru protecția ocupării a fost alocația TRM, o măsură de flexibilizare a pieței muncii, din categoria celor de protecție activă a ocupării. În multe țări pre-existentă acestui moment, măsura permite ajustarea dimensiunii costurilor salariale ale angajatorului la scăderea semnificativă a producției. În condiții de necesitate, cum este și acum cazul, sunt relaxate o serie de condiții de eligibilitate. Sensibilitatea măsurii la context este de prim interes, alternativ forța de muncă fiind eligibilă pentru beneficii sociale cu niveluri mai scăzute decât aceasta.

Măsura șomajului tehnic în forma implementată în România în contextul acestei crize este rezonantă cu abordarea larg prezentă în spațiul european. Actuala criză a survenit după câțiva ani de creștere economică, cu tendințe pozitive în ocupare, cu o creștere semnificativă a salariilor la baza distribuției lor, cu o creștere a pensiilor marii majorități a pensionarilor apropiată celei de creștere a PIB, dar și cu accentuarea inegalității veniturilor populației. În contextul general pozitiv al ultimilor ani, beneficiile sociale pentru care sunt eligibile cele peste 400 000 persoane cărora le-a încetat contractul de muncă în contextul COVID sau au pierdut oportunitățile de venituri pe care le aveau (în țară sau în străinătate) au rămas la un nivel foarte scăzut.

În același timp, exceptând limitarea alocației TRM peste un prag salarial, larg prezentă în toate țările observate, între măsurile formulate în spațiul românesc lipsesc aspecte precum: protecția față de creșterea cheltuielilor individuale/ ale gospodăriei odată cu translatarea la domiciliu a activității profesionale sau educative, încurajarea efortului individual în menținerea veniturilor, apelul la o contribuție explicită, în formă instituțională (nu caritabilă individuală), din partea celor a căror activitate nu a fost afectată și, în genere, aspecte menite să țină sub control accentuarea inegalității veniturilor. Pentru a tempera creșterea inegalității veniturilor și a riscului de sărăcie pe termen mediu, susținerea ocupării și protecția socială post-criză trebuie să adreseze aceste aspecte, să urmărească o mai bună focalizare a situațiilor de vulnerabilitate, să stimuleze creșterea ocupării formale în regiuni cu risc mai ridicat de sărăcie, să favorizeze consolidarea inițiativei mic-antreprenoriale autohtone și să dobândească coerență și stabilitate în fundamentarea lor ideologică.

Alături de diminuarea veniturilor pentru largi segmente de populație, ca orice criză și aceasta a semnalat oportunități de dezvoltare. O schimbare majoră, incontestabilă, este extinderea comunicării și afacerilor online. Tendința nu este o

surpriză, manifestându-se și anterior crizei. Între aspectele cărora politicile moderne trebuiau să ofere un răspuns, Strategia Europeană de Ocupare 2020 a semnalat tot mai intensă preocupare a indivizilor pentru a echilibra viața de muncă cu cea personal familială, în cadrul perpetuei lor căutări pentru o calitate mai bună a vieții. Evoluția tehnologică, globalizarea și apariția unor noi profesii conturaseră deja munca la distanță drept o formă distinctă, tot mai prezentă, a relațiilor de muncă. Multe țări, și doar de curând și România (L81/2018), au reglementat acest tip de muncă. De-altfel, România este ultima în ierarhia țărilor europene, definită după procentul populației care a recurs la tele-muncă în contextul COVID (cu mai puțin de 20% din populația ocupată în această situație, față de peste 50% în țări nordice sau Benelux; Eurofund, 2020). Natura muncii în spațiul național, structura economiei pe ramuri de activitate și gradul de răspândire al unor profesii explică în bună măsură aceste diferențe. Extinderea lor ține însă și de gradul în care reglementarea muncii la distanță face față presiunii de extindere. Extinderea și reglementarea nu sunt procese simple, derularea activității în condiții de tele-muncă necesitând îndeplinirea unor minime cerințe cu privire la: suportul tehnic necesar derulării activității (echipamente și infrastructură), securitatea comunicării/ a datelor/ secretul profesional, forme de pontaj sau control, împărțirea responsabilității între angajat și angajator privind sănătatea și securitatea în muncă etc.

Pentru o serie de profesii și activități recursul la telemuncă a fost doar mai extins. Particularitatea, și totodată ”meritul”, crizei a fost că a forțat recursul la telemuncă în activități atipice (domeniul educației, al justiției, al medicinei, al instituțiilor publice), unde nu exista uzanța relațiilor profesionale la distanță, fie pentru că existau bariere anterior amintite, fie pentru că nu se credea a fi adecvată sau posibilă.

Debirocratizarea relației cu instituțiile publice este un alt potențial câștig al crizei, derivat din primul. Ea a fost semnalată în practica tuturor țărilor observate, fiind motivată de considerentul sănătății publice și nu de cel al aglomerării la sediul instituțiilor (cu care acestea s-au confruntat și în alte conjuncturi). În cazul românesc, amintim practica AJOFM (care făcuse anterior demersuri în acest sens pentru activitatea sa curentă), prin depunerea online a cererilor pentru șomaj tehnic, reducerea numărului de acte solicitate și scurtarea timpului de răspuns din partea instituției. Situații similare s-au regăsit și în practica Casei de pensii publice, a Direcțiilor de asistență socială (cel puțin în faza depunerii cererilor pentru diferite beneficii sociale) sau a Ministerului Economiei, la eliberarea Certificatelor de stare de urgență pentru firme. O astfel de abordare va simplifica evident relația cu instituția publică, dar va și accentua rolul acesteia de consiliere, parteneriatul cu cetățeanul sau compania, în defavoarea celui birocratic.

În categoria posibilelor efecte pozitive este de amintit stimularea producției interne pentru produse agro-alimentare, mica producție de confecții și echipamente (cu utilizare medicală, dar nu numai), odată ce a fost identificată soluția locală.

Ajustarea statisticii privind fenomenul migrației externe pentru munca ocazională, ca și dezvoltarea spiritului colaborativ, al solidarității, accentuarea conștiinței comunitare sunt alte aspecte pe care le-am putea găsi la niveluri îmbunătățite în urma acestei crize.

Desigur, restricțiile stării de urgență au precipitat aceste practici și, odată cu ridicarea lor, se va reveni în bună măsură la vechile uzanțe, sistemul căutându-și starea de echilibru. Dar, odată ce bariera psihologică sau tehnică a fost depășită și aceste noi forme de relaționare profesională își vor fi dovedit fezabilitatea, nu se va reveni la locul de muncă și relaționarea profesională așa cum le știam înaintea crizei. Severă pentru o parte a forței de muncă, actuala criză este doar un alt pas spre schimbarea pieței muncii, care se profilează sub presiunea evoluției tehnologice.

Anexa 1

Profilul ocupării în România pe ramuri și subramuri diferit expuse riscului economic, 2018

Risc		Salariați în total ocupare a ramurii, %	Salariații ramurii în total salariați, %	Salariu mediu net ramură/ media națională, %	B-IF	V	NV	C	S	SE	SV	NE
5	Hoteluri și restaurante	83,6	3,6	59				x		x		
5	Activități cultural artistice	88,9	1,4	85	X							
4	Comerț	70,8	17,0	84	X							
4	Ind. prelucrătoare	70,5	23,8	87		X	x	x	x			
1	– Ind alimentară		3,1	71				x	X	x		x
4	– Fabricare produse textile		0,8	77		X		X	X			X
4	– Fabr. articole confecții, îmbrăcăminte		2,5	62					X	X		X
3	– Fabr. substanțe și produse chimice		0,5	110				X			X	X
4	– Fabr. produse cauciuc și mase plastice		1,3	97					x	X	x	
4	– Fabric auto. transport rutier, (semi)remorci		3,6	110		X		X	X			
4	– Fabric calculatoare, produse electron/ optice		0,7	115		X	X					
1	– Produse farmaceutice		0,2	125	X			x				X
4	Construcții	54,9	7,4	73	X							
4	Tranzacții imobiliare	86,6	0,6	80	X							
3	Transport și depozitare	60,3	5,6	93			x			x		
2	– Activități de poștă și curierat		0,8	70	X							
3	Informații și comunicații	86,8	3,6	197	X							
1	– Servicii în tehnologia informației,		1,9	233	X		X					

Risc		Salariați în total ocupare a ramurii, %	Salariații ramurii în total salariați, %	Salariu mediu net ramură/ media națională, %	B-IF	V	NV	C	S	SE	SV	NE
	servicii informatice											
2	Învățământ		6,9	107		X	x					X
2	Activități profesionale și științifice	83,0	3,4	131	X							
2	Agro-silvo-piscicultură	7,0	2,4	81		X			X	X	X	X
2	Instituții financiare	89,9	1,8	171	X							
1	Industria extractivă	97,8	1,0	143				x	X		X	
1	Distribuția apei, salubritate, gestionare deșeuri, decontaminare	73,7	2,0	84					X	x	X	x
1	Producție – furnizare energ. electr, termică, gaze, apă caldă, aer condiționat	97,0	1,0	144						x	X	
1	Admin. publică, apărare, asigurări sistem public	96,8	4,0	167	x				x		X	x
1	Sănătate și asistență socială	89,7	7,5	128		X						x

Surse: INS_FOM103D, _FOM104F, _FOM106E.

Anexa 2**Măsurile de suport al forței de muncă în risc de șomaj**

Țara	Formă de suport: denumire, beneficiar, situație acoperită	Cuquantum și durată; distribuție costuri
Germania	TRM (Timp redus de muncă, în germană Kurzarbeit) pentru motive economice, situații inevitabile sau ajustări tehnologice. Se acordă dacă acestea conduc la reducerea producției și la scăderea salariilor pentru cel puțin 10% dintre salariați (înainte măsura se aplica în cazul unei scăderi pentru 30% din salariați). Scopul este de a evita pierderea angajaților sau a locurilor de muncă din cauza situației de dificultate economică (Schulten și Müller, 2020). Extinderea eligibilității pentru alocație și în cazul contractelor temporare. Acceptarea unor venituri suplimentare din activități part-time simultan cu alocații pentru TRM pentru activitatea în domeniile afectate (pe perioada aprilie–octombrie 2020), cu condiția să nu depășească nivelul salarial anterior reducerii timpului de muncă ¹³ . Alocația pentru TRM nu este supusă impozitării.	Pe o perioadă de maxim 12 luni, posibil de extins la 24 luni. 60% din salariul net, sau 67% dacă salariatul are copii în întreținere. Se acordă la solicitarea angajatorilor, retrospectiv din martie. În plus, se rambursează asigurările obligatorii plătite de companii. Integral fonduri publice.
Suedia	Drepturile de TRM se acordă diferențiat în funcție de dimensiunea reducerii timpului total de muncă. Reducerile pot fi de 20-40-60%, iar în actualul context și de 80% din norma integrală de muncă. Reducerea trebuie să fie aceeași pentru toți salariații vizați și trebuie să existe acordul a 70% dintre angajați (fie că există un contract colectiv, fie că nu). În contextul acestei crize, pot primi alocație și angajații cu contract cu timp parțial și cei care fac parte din familia angajatorului, dar există un prag salarial maxim până la care se acordă această alocație. În general nu sunt eligibile instituțiile publice și firmele care nu au dificultăți financiare, și unii lucrători pe cont propriu fără angajați. Nu sunt afectate beneficiile pe caz de boală, calculate în raport cu nivelul salarial obișnuit ¹⁴ . S-a luat și măsura suplimentării personalului instituției care verifică cererile pentru TRM ¹⁵ . Relaxarea eligibilității pentru drepturile de șomaj (reducerea duratei de cotizare/ de apartenență la fondul de asigurare și a numărului de ore minim lucrate pe lună – la 3 luni, respectiv 60 ore – de la 12 luni respectiv 80 ore) pentru a acoperi și situațiile, larg răspândite în sectoarele afectate, lucrătorilor sezonieri sau a celor cu program redus. Cuquanturile minime și maxime au fost majorate, ca și fondurile pentru acoperirea cheltuielilor pentru recalificare și servicii educaționale, necesare pentru reconversie la reintrarea pe piața muncii ¹⁶ .	Salariatul primește 90% din salariul anterior. Costuri diferențiat acoperite de Stat, în relație directă cu nivelul reducerii timpului de muncă. Se acordă pe durata a 6 luni, cu posibilitate de prelungire cu încă 3 luni.

Spania	<p>Pentru drepturile de șomaj acordate ca urmare a situației de TRM se elimină cerința contribuției minime. Nu sunt influențate drepturile de șomaj solicitate anterior, nici plata subvenției pentru muncitorii de peste 52 de ani¹⁷.</p> <p>Se acordă un beneficiu suplimentar celui existent pentru cei ocupați pe cont propriu în domeniile explicit vizate de starea de urgență (SU) sau dacă veniturile s-au diminuat cu cel puțin 75% față de media a 6 luni anterioare stării de urgență. Acesta presupune plata contribuțiilor sociale la zi. Contribuțiile în sine se suspendă pe perioada SU, dar nu și înregistrarea lor ca atare. Eventualii angajați ai celor ocupați pe cont propriu în domeniile explicit vizate de SU pot solicita alocație TRM.</p> <p>Pentru acest beneficiu se suspendă obligativitatea contributivității 12 luni consecutive imediat anterioare (existentă în mod obișnuit), în funcție de media cărora se stabilea beneficiul. Beneficiul ține cont de numărul de copii în întreținere¹⁸.</p>	<p>70% din salariul mediu al ultimelor 6 luni (maximum) Valabil până la încheierea stării de urgență.</p> <p>70% din salariul minim Valabil de la 15 martie până la finalul lunii în care se ridică starea de urgență</p>
Franța	<p>Fiecare companie primește o alocație din partea statului pentru reducerea timpului de muncă în limita a 1607 ore reduce/ salariat/ an, indiferent de ramura profesională (respectiv 100 ore/an/salariat dacă reducerea se datorează modernizării instalațiilor sau clădirilor). Pentru salarii mai mari de 4,5 ori salariul minim, eventuala diferență este suportată de către companie. Alocația se acordă în situații de dificultăți economice, dificultăți de aprovizionare, situații de necesitate/ imprevizibile sau pentru modernizarea firmei. Până la sfârșitul acestui an, cererea angajatorului pentru activitate parțială TRM poate fi depusă în termen de 30 de zile de la începerea ei, cu timp de acceptare implicit de 2 zile¹⁹. Alocația nu e supusă impozitării sociale.</p> <p>Trebuie demonstrat impactul COVID, iar procentul de salariați în șomaj parțial e proporțional cu reducerea activității. Nu se solicită pre-existența unei durate minime de muncă, acoperă și angajații sezonieri a căror activitate a fost întreruptă în contextul COVID-19 (pentru durata contractelor lor). În anumite circumstanțe (similar celor de cumul cu salariile) se poate cumula cu ajutorul de șomaj sau cu alocația de solidaritate; dacă alocația de șomaj se poate primi simultan cu alocația pentru timp redus depinde de nivelul veniturilor lunii respective²⁰.</p> <p>Un sistem al alocației TRM funcționează și pentru cei angajați cu forme contractuale rezidențiale (îngrijire persoane, menaj),</p>	<p>Pentru maxim 12 luni, dar poate fi reînnoită.</p> <p>70% din salariul brut (cca. 84% din cel net). Nu mai puțin de 8€ pe oră.</p> <p>100% pentru ucenici sau cei cu venituri salariale mai mici decât salariul minim.</p> <p>Context COVID: Statul suportă integral alocația (altfel doar parțial), timp de 2 luni. 80% din salariul convenit, rambursabile gospodăriei.</p>

Marea Britanie	Suport pentru plata salariilor. Orice tip de business, indiferent de dimensiune, pentru salarii pana la 2500£ ²¹ . Persoanele care lucrează pe cont propriu beneficiază de o serie de relaxări ale eligibilității pentru beneficii (ca sprijin determinat în cadrul sistemului „Universal Credit”): suportul sau beneficiile pentru care sunt eligibili se calculează (în acest context) pentru venituri cel puțin egale salariului minim național (chiar dacă aceștia au avut venituri mai mici). Următorul termen pentru evaluarea activității și estimarea contribuțiilor datorate se amână pentru Ianuarie 2021 ²² .	3 luni începând cu 1 martie, dar poate fi extinsă la nevoie. 80% din salariu.
----------------	---	--

Anexa 3

Măsuri de protecție a veniturilor populației

Țara	Măsura/ facilitatea
Germania	<p>Amânarea plății taxelor (impozitul pe venit, pe profit și pe vânzări), ca urmare a situației de dificultate, pentru companii, salariați și persoane ocupate pe cont-proprriu, în baza unei cereri, fără a fi impusă dobândă.</p> <p>În actualul context este suficientă invocarea situației generate de „corona-criză” (dar cu explicarea situației individuale în context), și nu sunt necesare documentele justificative solicitate de obicei. Tot mai multe birouri regionale fac posibilă depunerea cererii on-line. Amânarea este posibilă pentru o anumită perioadă, după aprobarea cererii.</p> <p>Utilizarea telefonului personal, a abonamentului privat de internet sau pentru echipament de lucru personal (ex.: laptop) în interes profesional în cazul muncii de acasă pot fi deduse prin declarația fiscală anuală sau rambursate proporțional de angajator. Există și o limită de cheltuieli profesionale deductibile (doar dacă nu se poate asigura spațiu în companie)²³.</p> <p>S-a majorat limita de venit a câștigurilor complementare drepturilor de pensie anticipată (de la 6 300€ la 44 590€ pe an, doar în anul 2020), care nu conduce la diminuarea nivelul pensiei.</p> <p>Ajustarea nivelului alocațiilor suplimentare pentru copii la nivelul de venit câștigat în ultima lună (suspendarea procedurii de evaluare a bunurilor în proprietatea familiei, beneficiul fiind unul bazat pe testarea mijloacelor)²⁴.</p> <p>Creșterea la cinci luni a perioadei în care firmele care folosesc muncă sezonieră pot avea doar contracte de muncă sezonieră pentru angajați (ex.: agricultura).</p> <p>Se suspendă, pe o perioadă de trei luni, obligația de plată a chiriei în cazul în care chiriașii au dificultăți financiare. Această măsură se aplică atât persoanelor fizice cât și companiilor. Cu toate acestea, încercarea unor mari companii (Adidas etc.) de a profita de această măsură, a atras critici atât din partea asociațiilor de chiriași cât și a oficialităților.</p>

Țara	Măsura/ facilitatea
Spania	Grupurile vulnerabile se definesc astfel: șomeri, cei în situație de TRM (ERTE), cei ocupați pe cont propriu cărora li s-au diminuat activitatea și cei cu venituri mai mici decât limita a 3 Iprem (Indicator social de referință: aprox. 538€/ lună). Extinderea automată a chiriilor pentru populație cu încă 6 luni. Microcredite în valoarea de maxim 9 000€/ lună + 200€ pentru utilități, pentru chiriași-gospodării și birouri spații de lucru ale celor ocupați pe cont-proprriu în cazul în care proprietarii imobiliari sunt de mici dimensiuni. Creditele pentru chiriași sunt cu dobândă zero, returnabile în 6 ani (cu posibilitate de extindere la 10 dacă se menține situația de vulnerabilitate). Pentru proprietarii imobiliari cu proprietăți extinse s-a formulat obligația amânării plății pe 3 ani sau reducerea chiriei cu 50% ²⁵ .
Suedia	Reducerea impozitelor (cu cca. 10%) pentru firme cu mai puțin de 30 angajați, doar pentru salarii lunare sub un anumit prag ²⁶ .
Marea Britanie	Amânarea creditelor ipotecare și a chiriilor pe o perioadă de 3 luni, pentru cei cu dificultăți financiare generate de criză, inclusiv a celor care au datorii acumulate: ulterior cele două părți vor conveni asupra unei re-eșalonări de plată, ținând cont de circumstanțele chiriei. Pentru credite și împrumuturi se vor conveni cu instituția financiară modalități flexibile de plată ²⁷ . Statutory Sick Pay (SSP) se aplică dacă s-a impus auto-izolarea sau în cazul îmbolnăvirii COVID (aprox 95€/ săptămână) pe baza propriei declarații timp de 7 zile (fără alte acte doveditoare, ulterior este necesară o confirmare medicală); începând cu prima zi de absență (și nu cu a 4-a cum era procedura obișnuită), dar pentru minim 4 zile consecutive de izolare. Se poate acorda timp de 28 de săptămâni, după 13 martie. Eligibilitatea doar pentru salariați, cu salarii minim 120€/ săptămână ²⁸ .
Franța	Persoanele cu activități independente pot estima în scădere nivelul activității, deci nivelul impozitelor și ratelor aferente activității profesionale (urmând ca acestea să fie recalulate, dacă e cazul) și se poate amâna o lună plata obligațiilor fiscale datorate.

Anexa 4

Propuneri de măsuri adresate firmelor

Țara	Măsura/ facilitatea
Germania	<p>Reducere TVA la 7% pentru hoteluri și restaurante; ajutor pentru întreprinderi mici și ocuparea pe cont propriu în sectorul restaurantelor, cafenelelor și pub-urilor, ca și a altor sectoare care e de așteptat că nu vor avea o relansare rapidă, facilități la impozitare pentru a stimula interesul companiilor pentru investiții.</p> <p>A fost luată în discuție posibilitatea majorării impozitării pentru cei cu venituri foarte mari²⁹.</p> <p>Creșterea investițiilor publice, tichete de consum pentru populație, suport pentru întreprinderi mici și solo-employed³⁰.</p>
Spania	<p>Amânarea plății aferente contribuțiilor sociale plătite de angajator (inclusiv cei pe cont propriu), pe lunile Aprilie-Iunie, fără dobândă, acolo unde a fost suspendată/ afectată activitatea ca urmare a stării de urgență³¹.</p> <p>În situația TRM, contribuțiile sociale se plătesc reduce proporțional cu reducerea timpului de muncă. Exceptate de la plata contribuțiilor sociale sunt companiile cu mai puțin de 50 angajați care au apelat la alocația pentru TRM în februarie; pentru cele cu peste 50 de angajați există o reducere de 25%³².</p>
Marea Britanie	<p>Companiilor cu până la 250 de angajați li se poate returna SSP pentru perioade de până la două săptămâni per salariat afectat/ în izolare din cauza COVID-19, precum și costurile auxiliare aferente angajaților care au beneficiat de SSP.</p> <p>S-a formulat un plan pentru împrumuturi garantate de stat, dar și sume forfetare diferite în funcție de domeniu pentru companiile cu obiect de activitate în domeniile direct vizate de restrângerea activității³³.</p>
Suedia	<p>Amânarea plății unor impozite și TVA³⁴, împrumuturi cu dobânzi mici pentru IMM³⁵.</p>
Franța	<p>Posibilitatea amânării plății impozitului pe profit, pe salarii pentru 3 luni fără nicio penalitate sau document justificativ. Pentru situații de dificultate accentuată se poate solicita rambursarea impozitelor directe, situație în care trebuie argumentată solicitarea cu dovezi (scăderi ale cifrei de afaceri, alte datorii de plată, încasări).</p> <p>Dacă nu se pot colecta toate documentele necesare stabilirii TVA datorat, pentru companiile afectate în context COVID-19, cu titlu de excepție, acele companii pot plăti TVA la nivel forfetar de 50 sau 80% din nivelul lunii precedente.</p> <p>Firmele care au credite fiscale scadente în 2020, pot solicita suma restituibilă în 2020 în avans, și nu la momentul depunerii declarației de venit (cu deosebire în domeniile de producție audiovizuală și entertainment)³⁶.</p> <p>Garanții (70–90%) pentru împrumuturile acordate de băncile private firmelor afectate de COVID-19 pentru capital de lucru sau consolidarea creditelor existente, cu durate de la 2–6 ani.</p> <p>Ajutor suplimentar din fondul de solidaritate între 2 000 și 5 000€ (în relație proporțională cu nivelul cifrei de afaceri al ultimul exercițiu financiar) pentru micro-firme (cu 1–9 angajați) în risc de faliment (indiferent de forma juridică), cu cifră de afaceri sub 1 milion € și profit impozabil sub 60000€, dacă au beneficiat de suma obișnuită de 1 500€ ajutor din taxa de solidaritatea, le-a fost refuzat</p>

	<p>un împrumut rezonabil în această perioadă sau nu au primit răspuns din partea băncii timp de cel puțin zece zile. Nu sunt totuși eligibile dacă sunt în lichidare sau aveau datorii la sfârșitul lui 2019³⁷.</p> <p>Guvernul a solicitat furnizorilor de energie electrică și gaze, precum și proprietarilor de spații în care aceștia funcționează să acorde amânări la plata facturilor, respectiv a chiriei în cazul micro-întreprinderilor, pentru cei a căror cifră de afaceri a scăzut cu peste 50% față de martie 2019 și primesc ajutorul de bază din Fondul de solidaritate. Acestea nici nu pot fi penalizate pentru neplata acestor tipuri de cheltuieli scadente între 12 martie și două luni după încetarea stării de urgență^{38, 39}.</p> <p>Desemnarea unui cadru mediator care, împreună cu organizațiile proprietarilor și cele ale comercianților, să definească reguli de soluționare a problemei chiriilor datorate pentru spațiile închiriate. Consilierii juridici au lansat o platformă on-line gratuită de mediere a litigiilor legate de chirie în context COVID-19.</p>
--	--

¹³ Easier short-time allowance, March 30, 2020 <https://www.bmas.de/DE/Schwerpunkte/Informationen-Corona/Kurzarbeit/kurzarbeit.html>.

¹⁴ Short-time work allowance, 24 April 2020 <https://tillvaxtverket.se/english/short-time-work-allowance.html>.

¹⁵ Scaling up crisis measures for jobs and businesses, Ministry of Finance, 14 April 2020, <https://www.government.se/press-releases/2020/04/scaling-up-crisis-measures-for-jobs-and-businesses>.

¹⁶ <https://www.thelocal.se/20200330/coronavirus-sweden-makes-it-easier-to-receive-unemployment-insurance>, March 30th 2020.

¹⁷ Șomaj <http://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/FAQ/897e30db-3172-4528-987f-ab1ffde1b8e7/941cab07-b4b7-4a46-88e9-bbbd8c5c93f8> (accesat 21.04).

¹⁸ <http://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/FAQ/897e30db-3172-4528-987f-ab1ffde1b8e7/ed13c2a7-72fb-4831-83b5-c597923e568/64f2316b-c235-4dd9-a2cd-ac44c96b46a9#012703AUT> (încetarea activității celor ocupați pe cont propriu) (accesat 21.04).

¹⁹ <https://www.service-public.fr/professionnels-entreprises/vosdroits/F23503> (accesat 21.04).

²⁰ <https://bpifrance-creation.fr/encyclopedie/covid-19-mesures-exceptionnelles/mesures-sociales-fiscales/lactivite-partielle>, <https://www.pole-emploi.fr/actualites/covid-19-activite-partielle-et-a.html> (accesat 29.04).

²¹ Coronavirus job retention scheme: What is job retention scheme?, Langton K., March 21st, 2020, <https://www.express.co.uk/news/uk/1258339/coronavirus-job-retention-scheme-what-is-job-retention-scheme-apply>.

²² <https://www.express.co.uk/finance/personalfinance/1258203/Self-employed-benefits-what-benefits-self-employed-entitled-to-UK>.

²³ Simply pay taxes later - But there are a few conditions that must be met, Drabing T., April 8th, 2020 <https://www.fr.de/wirtschaft/corona-steuern-deutschland-unternehmen-arbeitnehmer-zahlung-frist-verzinsung-kurzarbeit-13641263.html>.

²⁴ The social protection package, April 7th, 2020, <https://www.bmas.de/DE/Schwerpunkte/Informationen-Corona/Sozialschutz-Paket/sozialschutz-paket.html#doc866034bodyText10>.

²⁵ The Government prohibits evictions and extends rents, Salvador R., March 31, 2020 <https://www.lavanguardia.com/economia/20200331/48214217373/gobierno-ayudas-alquiler-vocid-19-quitadas.html> (dintre cei cu proprietăți imobiliare spre închiriere, 85% au 1 sau două locuințe de închiriat, venituri care se adaugă unora curente, diminuate).

²⁶ Information for companies in connection to the coronavirus <https://skatteverket.se/serviceankar/otherlanguages/inenglish/businessesandemployers/informationforcompaniesinconnectiontothecoronavirus.4.1c68351d170ce55452715e4.html> (accesat 24.04).

- ²⁷ <https://www.gov.uk/government/publications/support-for-those-affected-by-covid-19/support-for-those-affected-by-covid-19>.
- ²⁸ <https://www.gov.uk/statutory-sick-pay> (accesat 26.04).
- ²⁹ Help for hotels and restaurants, April 19th, 2020 <https://www.fr.de/wirtschaft/hilfe-hotels-gaststaetten-13667048.html>.
- ³⁰ Corona economic crisis: government expects over two million short-timeworkers, Herrmann St., March 30th, 2020 <https://www.fr.de/wirtschaft/wirtschaftskrise-coronavirus-steuer-milliarden-unternehmen-schuldenbremse-gelockert-zr-13628594.html>.
- ³¹ Moratorium and Deferral in the payment of contributions to Social Security. <http://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/FAQ/897e30db-3172-4528-987f-ab1ffde1b8e7/ed13c2a7-72fb-4831-83b5-7c597923e568/5e520087-dc2f-4375-9221-43a9fdb62658> (accesat 24.04).
- ³² Exonerare http://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/FAQ/897e30db-3172-4528-987f-ab1ffde1b8e7/ed13c2a7-72fb-4831-83b5-7c597923e568?1dmy&urile=wcm%3Apath%3A%2FPOIN_Contentidos_en%2FInternet%2F37888%2F897e30db-3172-4528-987f-ab1ffde1b8e7%2F61fa2d3-53df-4fcb-8e6b-9f671fd998a9%2Fe007ee8a-99f3-4ff0-af83-63823ec05f4a%2F (accesat 20.04).
- ³³ <https://www.gov.uk/government/publications/support-for-those-affected-by-covid-19/support-for-those-affected-by-covid-19> (accesat 21.04).
- ³⁴ Government unveils crisis package for corona-hit Swedish companies, March 16th <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2054&artikel=7430134>.
- ³⁵ Sweden strengthens unemployment insurance to cushion coronavirus effect, <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-sweden/sweden-strengthens-unemployment-insurance-to-cushion-coronavirus-effect-idUSL8N2BN4VX>.
- ³⁶ <https://bpifrance-creation.fr/encyclopedie/covid-19-mesures-exceptionnelles/mesures-sociales-fiscales/mesures-fiscales-soutien> (accesat 29.04).
- ³⁷ <https://bpifrance-creation.fr/encyclopedie/covid-19-mesures-exceptionnelles/aides-financieres-liees-a-crise-covid-19/fonds-0> (accesat 29.04).
- ³⁸ <https://bpifrance-creation.fr/entrepreneur/actualites/covid-19-fonds-solidarite-dedie-aux-tpe-aide-1-500-euros-maximum> (accesat 29.04).
- ³⁹ <https://bpifrance-creation.fr/encyclopedie/covid-19-mesures-exceptionnelles/autres-mesures/report-paiement-loyer-gaz-delectricite> (accesat 29.04).

BIBLIOGRAFIE

- Baldwin R., Weder di Mauro B. (2020) Introduction în Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever it Takes, Baldwin R., Weder di Mauro B. (eds), A VoxEU.org Book, CEPR Press
- Boeri, T. (2002) *Let Social Policy Models Compete and Europe Will Win*, conference paper at Transatlantic perspectives on us-eu economic relations: convergence conflict and cooperation, Harvard, John F. Kennedy School of Government, 11–12 April 2002 https://sites.hks.harvard.edu/m-rcbg/Conferences/useurelations/boeri_us_european_trends.pdf.
- Cahuc P. (2019) Short-time work compensation schemes and employment, IZA World of Labor, 11v2, wol.iza.org
- Esping-Andersen, G. (1999) *Social Foundations of Post-Industrial Economics*, Oxford New York: Oxford University Press,
- Eurofound (2020), *Living, working and COVID-19: First findings – April 2020*, Dublin.
- Hijzen, A., Venn D. (2011) *The Role of Short-Time Work Schemes during the 2008–09 Recession*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 115. OECD Publishing, 2011
- Ilie S. (2017) Venituri și performanță în politica socială, *Calitatea Vieții*, XXVIII, nr. 4, p. 351–369
- Ilie S., Preoteasa A.M. (2017) O perspectivă asupra ocupării atipice: România în comparație europeană, *Revista Calitatea Vieții*, XXVIII, nr.3, p.243–266
- Ilie S. (2018) Households' income in Romania for the 1918–2018 century: resources and social protection, *Calitatea Vieții* XXIX, nr. 2, p. 161–200
- ILO (2020) *ILO Monitor: COVID-19 and the world of work*. Third edition.
- INS (2020a) Evaluarea impactului COVID-19 asupra mediului economic în lunile martie și aprilie 2020, Comunicat de presă nr. 104/ 15 aprilie 2020 https://insse.ro/cms/sites/default/files/cercetare_impactul_covid19_asupra_mediului_economic.pdf
- INS, 2020b, Turismul în luna martie 2020, Comunicat de presă, nr. 116/5 mai https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/turism03r20_0.pdf
- INS, 2020c, Cifra de afaceri din comerțul cu amănuntul în luna martie 2020, nr. 117/6 mai https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/com_amanunt_03r20_0.pdf
- Joyce R., Xu X. (2020) Sector shutdowns during the coronavirus crisis: which workers are most exposed, Institute for Fiscal Studies, IFS Briefing Note BN278
- Schulten T., Müller T. (2020) Kurzarbeitergeld in der Corona-Krise, Aktuelle Regelungen in Deutschland und Europa, Policy Brief, Nr.38 · Policy Brief WSI · 04/2020, Hans-Böckler-Stiftung
- Stănculescu M., Marin M., Hommes G. (2009) *The informal economy in Romania în 2009*, Research Report, National Project „Economic Statistics Development” INS and EU, PHARE2005/017-553.03.07.02, February 2009
- Baza de date statistice folosite: CNPP <https://www.cnpp.ro/web/guest/indicatori-statistici-pilon-i>; INS <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online>; Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat>)

The paper draws attention to the impact of the COVID-19 context on the labor market. Based on the secondary data analysis, a classification of the economic branches regarding the risk of affecting the activity is sketched. The higher risk tends to complement other employment vulnerabilities (lower wage level, higher share of self-employment). The Romanian protective measures of employment and incomes fit the European practices of the current context. However, there is a risk of not being able to respond adequately to the increase of poverty and inequality.

Keywords: labour market inequalities; social policies; COVID-19.

Primit: 22.05.2020

Acceptat: 15.06.2020